

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av klockstapeln vid Ransbergs kyrka, Tibro kommun, Västergötland

Linderson, Hans

2013

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2013). *Dendrokronologisk analys av klockstapeln vid Ransbergs kyrka, Tibro kommun, Västergötland*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2013:43). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

14 oktober 2013

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2013:43
Hans Linderson
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV KLOCKSTAPELN VID RANSBERG
KYRKA, TIBRO KOMMUN, VÄSTERGÖTLAND

Uppdragsgivare: Hallgren Hantverk, Kärleksstigen 1, 546 30 Karlsborg (kontaktperson Matias H. 0704-224377)

Område: Västergötland, Karlsborg **Prov nr:** 16705-714, 716-24 **Antal såg+borrprov:** 16+1 stockar

Dendrokronologiskt objekt: klockstapel stomme med klämsyll, panel & mindre enheter

Resultat:

Dendronr	Prov id Klockstapel Stomme=S "1666" Klämsyll=K "1760" Panel=P	Träd- slag	Antal år; (antal radier om annat än 2)	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta års- ring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året)
16705	S C	Tall	122	Sp 12, ej W	1330	1378-1418
16706	S E	Tall	115	Sp 5, ej W	1325	1380-1420
16707	S F	Tall	119	Sp 9, ej W	1330	1381-1421
16708	S G	Tall	103	Ej Sp	1313	E 1363
16709	S M(syll)	Tall	166	Sp 30, ej W	Ej datering	-
16710	K borrprov	Tall	216;3	Sp 96, W	1664	V 1664/65
16711	K	Tall	258	Sp 72, W	1663	V 1663/64
16712	K	Tall	256;3	Sp 74, W	1664	V 1664/65
16713	K	Tall	249;3	Sp 58, ej W	1641	1643-1683
16714	K	Tall	260;3	Sp 96, W	1664	V 1664/65
16715	Rec Forsvik	Tall	225;1	Sp 89, W	2011	V 2011/12
16716	Panel 1	Tall	127	Sp 27 ej W	1621	1650-1690
16717	P2	Tall	108;1	Sp 42 ej W	Ej datering	-
16718	P3	Tall	165;3	Sp 67, W?	Ej datering	-
16719	P4	Tall	121	Sp 52 ej W	Ej datering	-
16720 16720,4+5	S B	Tall	131+c6;6 55	Sp 58+c6 nära W Sp ?, W	1383	1383-1408
16721	S F	Tall	131	Sp 58 ej W	1365	1367-1407
16722	S Q spira	Tall	Kass	-	-	-
16723	S O spira	Tall	88+<30;1	Ej sp	1305(-1335)	E 1365
16724	Dörr	Tall	177	Sp 39 ej W	1678	1698-1738

Uppgifter inom parentes i resultattabellen är inte helt säkra uppgifter.

Kommentarer till de olika byggnadsenheterna

Klockstapels stomme utgörs av stolpar, en i varje hörn och två mellan hörnen, alltså 12 stycken med benämningen A-M. Där A är den sydöstra hörnstolpen, D den sydvästra och så vidare löpande medurs. Samtliga stolpar dateras enligt ovanstående tabell, sammanvägt har avverkningen skett någon gång under åren **1378 till 1418**. Beräkningen av fällningsåret har gjorts med hjälp av splintstatistiken 80 ± 20 år. Proveniensen är landet runt Vättern, möjligen är östra sidan mer sannolik. Det senare kan bättre utredas med kompletterande prover.

Klämsyllarnas provtagning var avsedd för att stödja vårt laboratoriums kronologier i det unga tidsavsnittet. Resultatet visar att dateringarna inte gör detta, utan snarare klargör byggnadens historik så att konstruktionsdelen är uppförd 1666 (enligt dokument) med virke som är avverkat **vinterhalvåret 1663/64 och 1664/65**. Åtgärden utgör en räddningsaktion av klockstapeln. Proveniensen är Västergötland. Ett extrapro, 16715, från en gammelfura vid Forsvik har 225 årsringar och täcker tiden 1786-2011, groddåret bör ha inträffat på 1770-talet. Fem till tio sådana prov hade varit mycket bra för våra kronologier. Tack!

Komplettering 16716-724

Ytterpanel, 16716-719 "äldre" P1+P3, "yngre" P2+P4

16717-19 dateras inte med kronologier eller enskilda prover inom byggnaden. Det senare visar att virket är av olika åldrar eller vitt skilda geografiska område. Om de är av samma ålder är det mindre vanligt att de är från så vitt skilda område att de inte kan korsdateras sinsemellan.

Prov 16716 dateras till **1650-1690** och skulle således kunna vara likåldrig med klämsyllarna. Det finns en svag dateringssignal för prov 16718, vinterhalvåret 1683/84.

Stomme 16720-721, stolpe B & F

Stolpe B är en fura som råkade ut för en **katastrof vinterhalvåret 1342/43** från att vuxit normalt försvann tillväxten under en tid, bedömningsvis 0-20 år, därefter har den vuxit mycket svagt (c 10%) i 41-61 år. Trädet var drygt 100 år när detta inträffade. Min bedömning är att stora delar av kronan havererade och endast några gröna livsuppehållande granar fanns kvar. Naturliga orsaker kan vara att den har drabbats av ett blixtnedslag eller en tromb (tornado). Detta har ur daterings synpunkt av avverkningsåret varit problematiserande. Bara med hjälp av räkning av befintliga årsringar kommer man till år 1383. Detta är därmed den yngsta dateringen av stommen. Den sammanvägda bedömda avverkningstiden för de fem undersökta stommarna B, C, E, F och G är att avverkningen har skett **år 1383-1407**. Proveniensbedömningen som ovan.

Spirans virke dateras till **efter 1365**, vilket sannolikt innebär samma ålder som stommen i övrigt, år 1383-1407. Dörren, prov 16724, dateras till **1698-1738**.

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendronummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarmed) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.
Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.
Proverna kommer att ingå i RAÄ's arkiv och förvaltas av laboratoriet.
Rapporter och andra skrifter angående de dendrokronologiska resultaten tas tacksamt emot.
Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund
E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se
Tel: 046-2227891 (mobil)